

Direktiva o habitatih in Slovenija // Peter Skoberne

1: Med najbolj ogroženimi habitatnimi tipi v EU so travišča.
foto: Eva Vukelič

2: Zoisova zvončica *Campanula zoysii* – vrsta, ki jo je v času pridruževanja Slovenija uvrstila na priloge Direktive o habitatih.
foto: Peter Skoberne

Evropska zakonodaja ureja samo tista področja, ki so skupnega pomena. Področje varstva narave je nedvoumno eno takšnih, saj za naravo politične meje niso smiselne, predpisi pa so vendarle uokvirjeni v pravne sisteme posameznih držav.

Pravni izum za izhod iz tovrstnih zagat so direktive. Ti predpisi v nasprotju z uredbami ne določajo natančnih ukrepov, saj bi lahko prišli navzkriž z obstoječim pravnim redom države. Zato določajo direktive zgolj skupno dogovorjene, vendar obvezne cilje. Vsaka država članica mora v roku, določenem v predpisu, prenesti določila direktive v svojo zakonodajo. Pri tem jo zavezujejo cilji, način, kako jih doseže, pa je v njeni pristojnosti. Seveda Komisija budno spremlja, ali je bil prenos direktive v državni pravni red popoln in pravilen.

Na smiselnost in potrebnost skupnega pravnega urejanja na področju varstva narave so najprej opozorile ornitološke organizacije. Ne le, da so ptice mobilne vrste, ki se ne menijo za državne meje in je zato njihovo učinkovito ohranjanje odvisno od vseh držav, kjer se zadržujejo, marveč ima ornitološka dejavnost dolgo tradicijo, veliko članstva in je dobro organizirana. Tako so dosegli, da je bila leta 1979 sprejeta Direktiva o pticah, prva direktiva s področja varstva narave.

Kmalu po sprejetju Direktive o pticah so bile dane pobude, da se podoben pristop uporabi tudi za preostale rastlinske in živalske vrste ter njihove življenjske prostore, posebej še, ker je vse tedanje države članice obvezovala k temu tudi Bernska konvencija.

Vendar so bila pogajanja za pripravo pravnih določil, predvsem pa prilog, strokovno zelo živahna, a tudi

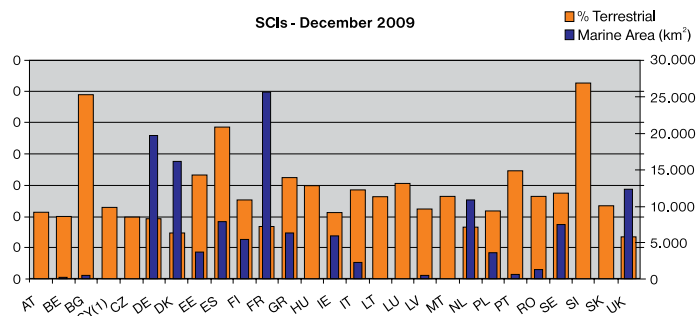
trda in dolgotrajna. Prenos in uresničevanje Direktive o pticah je pokazal, da ne gre za preproste zadeve, predvsem pa, da jih je treba resno upoštevati.

Tako je bila šele leta 1992 sprejeta Direktiva o habitatih (celotno ime: Direktiva Evropske skupnosti za ohranitev naravnih habitatov ter prosto živeče favne in flore, 92/43/EEC). S tem so bile zaokrožene osnove skupnega pristopa k varstvu narave v Evropski skupnosti. Temeljijo na skupnem cilju: ohranjanje ugodnega stanja v prilogi določenih vrst in habitatnih tipov ter dveh stebrih za doseganje tega cilja. Prvi je ohranjanje življenjskega prostora znotraj posebnih območij, ki sestavljajo omrežje Natura 2000, druga pa je varstvo posameznih vrst na celotnem ozemlju države, torej območni in vrstni način varstva.

Med obema direktivama pa je nekaj razlik, ki izhajajo iz izkušenj pri uresničevanju Direktive o pticah, deloma tudi zaradi širšega vsebinskega okvira Direktive o habitatih in novih spoznanjih. Poglejmo si nekaj temeljnih razlik:

Po Direktivi o pticah so varovane vse vrste ptic v EU, v prilogah pa so navedene tiste, ki se jih sme loviti oziroma veljajo določene izjeme za prodajo, zavarovane vrste po Direktivi o habitatih pa so samo tiste, našteje v prilogah. Strogo zavarovane vrste so navedene v Prilogi IV, vrste iz Priloge V pa je dovoljeno nadzorovano izkoriščati. Prilogi I in II sta namenjeni območnemu varstvu. V prvi so navedeni habitatni tipi, v drugi pa rastlinske in živalske vrste, za katere mora država članica opredeliti območja za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti (torej območja Natura 2000).

Območno varstvo se načeloma ne razlikuje po obeh

3

4

direktivah, razlika je v postopku določanja območij. Po Direktivi o pticah je zadeva preprosta: država članica območja pravno opredeli in obvesti Evropsko komisijo. Vendar nastopijo težave, če Evropska komisija meni, da država ni izpolnila svojih obveznosti. Najpogostejša pot za rešitev teh sporov je vodila prek dolgotrajnih postopkov na Evropskem sodišču.

Da bi omogočili usklajevanje predlogov še pred sodnim postopkom, Direktiva o habitatih predpisuje nekoliko drugačen postopek opredelitve območij Natura 2000. Država članica najprej Evropski komisiji posreduje predloge območij Natura 2000 (pSCI – potential Site of Community Importance). Sledi preverjanje, v kolikšni meri ti predlogi izpolnjujejo zahteve direktive glede zagotavljanja zadostne in primerno razporejene določitve območij. Preverja se znotraj biogeografske regije (te regije so določene po direktivi in so namenjene zgolj vrednotenju predlogov in posledično tudi poročanju). Od tod zelo ponesrečeno ime za ta usklajevanja – biogeografski seminar. Z leti so se namreč pod tem nedolžnim imenom razvila dokaj zahtevna pogajanja med državo članico, Evropsko komisijo, predstavniki lastnikov in nevladnimi organizacijami.

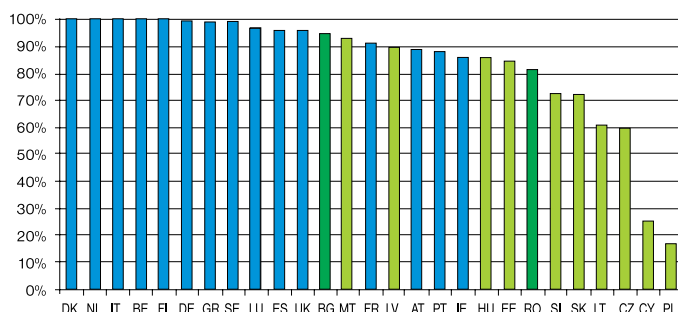
Pogajanja vodi Evropska komisija. Predstavniki države članice zagovarjajo predlog države, Evropska komisija preverja zadostnost predlogov s podporo European Topic Center Biodiversity and Nature (organizacija v sklopu Evropske okoljske agencije s sedežem v Parizu) in neodvisnih strokovnjakov, svoj glas pa imajo tudi predstavniki nevladnih organizacij – po eden za posamezno državo (izbor in pripravo usklajuje Habitats Forum), medtem ko predstavnike lastnikov delegira Evropsko združenje lastnikov. In tako se v tem krogu pregloda vrsto za vrsto, habitatni tip za habitatnim tipov. Vedno sledi zaključek:

zadostno (SUF), manjša (IN MIN), delna (IN MOD) ali večja nezadostnost (IN MAJOR), znanstveni pridržek (SCI RES).

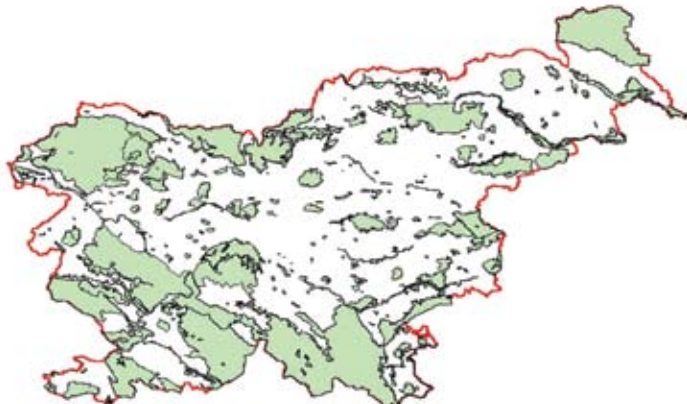
Iz teh podatkov se potem opredeli odgovor na naslednje pereče vprašanje: kako blizu je država izpolnitvi ciljev Direktive o habitatih? Torej takrat, ko je za vse vrste in habitatne tipe dosežena ocena SUF. Za Slovenijo je ta delež glede na predloge iz leta 2004 73-odstoten. V pripravi so dopolnitve prvotnega predloga, ki bodo ta odstotek zadostnosti povečale, še vedno pa nimamo dovolj podatkov, da bi dosegli popolno izpolnitev obvez, zato bo ta postopek še nekaj časa trajal. Seveda pa je določitev območij šele prvi korak, ki mu mora slediti tudi izvajanje, dolgoročno zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti ciljnih vrst in habitatnih tipov. To velja seveda za obe direktivi.

Države članice so v letu 2009 pripravile drugo poročilo o uresničevanju direktive. Prvič so po enotni metodi določale stanje ohranjenosti za vrste in habitatne tipe iz prilog direktiv. Poročilo nam kaže, da je najslabše stanje pri dvoživkah in ribah, najboljše pa pri rastlinah. Zaskrbljujoče so tudi sivine, ki kažejo pomanjkljivo vedenje o stanju vrst. Skratka, ocene o stanju temeljijo večinoma na ocenah in ne na sistematičnem spremljanju stanja. Pri habitatnih tipih ocene kažejo na boljše stanje, predvsem pri gozdovih in razmeroma redkih malopovršinskih in neogroženih habitatnih tipih. Med najbolj ogroženimi habitatnimi tipi so travišča.

Eden izmed ključnih pristopov za ohranjanje ciljnih vrst in habitatnih tipov je presoja, s katero se za vsak načrt ali projekt ugotavlja možnost škodljivih posledic na ciljne vrste, upravljanje območij pa določa v Sloveniji Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000. Sprejela ga je Vlada leta 2007 in podrobno določa cilje, ukrepe in nosilce, ki so po tem

5

6

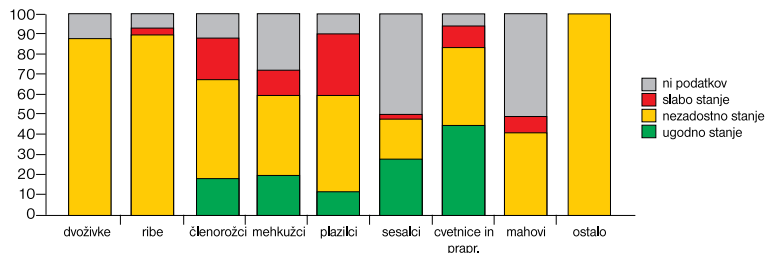
3: Deleži območij po Direktivi o habitatih po državah Evropske Unije
vir: Evropska komisija.

4: Zaradi ohranjanja populacije laške žabe (*Rana latastei*) je Evropska komisija na biogeografskem seminarju zahtevala določitev posebnih varstvenih območij Natura 2000 na področju Vipavske doline.
foto: Andreja Lešnik / www.biportal.si

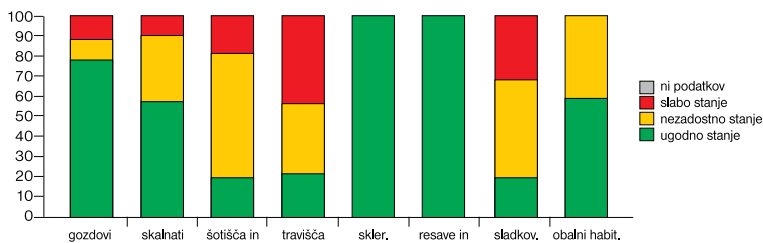
5: Indeksi izpolnitve zahtev po Direktivi o habitatih po državah Evropske Unije
vir: Evropska komisija.

6: Območja Natura 2000 po direktivi o habitatih v Sloveniji.

Stanje ohranjenosti evropsko pomembnih vrst v Sloveniji (2008)

Stanje ohranjenosti evropsko pomembnih hab. tipov v Sloveniji (2008)

7

7: Stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov iz prilog I, II in IV Direktive o habitatih – stanje 2008. Zbral Zavod RS za varstvo narave. vir: Evropska komisija.

8: Delež območja, določenega za velike zveri v Sloveniji je 12 %, isto območje v Pirenejskih pa bi zavzemalo le 0,4 % Francije. foto: Janez Papež

sklepu dolžni ukrepe tudi uresničevati znotraj svoje dejavnosti.

Naj na koncu omenim še izjemen pomen komunikacije in osveščanja. Kjer v praksi naletimo na večje težave, se navadno izkaže, da je šlo za pomanjkljivo komunikacijo. Če ljudje, ki živijo na območju Natura 2000 ali pa se na njem ukvarjajo z neko dejavnostjo, ne vedo, zakaj je območje vključeno v evropsko omrežje, kakšne so zanje omejitve ali možnosti za finančne ugodnosti, potem se iz nepoznavanja hitro razvija nezaupanje in cela vrsta napačnih predstav. Med njimi so najbolj pogoste:

- območje Natura 2000 je zavarovano območje;
 - na območju Natura 2000 niso možni nobeni posegi;
 - Natura 2000 je sinonim za varstvo narave;
 - območja Natura 2000 so pod pristojnostjo Bruslja.
- Prednost direktive je, da ima vsaka država možnost po svoje dosegati njene cilje. V Sloveniji smo opredeljevali večja območja, ki dopuščajo več svobode pri presojah in izvajanju, lažje upoštevajo naravno dinamiko vrst in ekosistemov, z operativnim programom pa upravljanje integrirali v obstoječe sektorje (npr. gozdarstvo, vodno gospodarstvo, deloma kmetijstvo, vključevanje v upravljalvske načrte zavarovanih območij...).

Eden izmed očitkov, ki jih pogosto slišimo je, da smo v Sloveniji pretiravali z opredeljevanjem območij in da je delež območij Natura 2000 prevelik. Pravzaprav visoki delež le potrjuje dejstvo, s katerim se radi pohvalimo, da je za Slovenijo značilna velika biotska raznovrstnost na majhni površini in da je tudi ohranjenost narave dokaj velika. Zaradi prehodne lege imamo pri nas v primerjavi z večino drugih članic EU visoko število vrst in habitatnih tipov, za katere moramo ohranjati ugodno stanje, poleg tega imajo nekatere vrste (npr. velike zveri) velik življenjski pro-

8

stor. Tako je na primer delež območja, določenega za velike zveri v Sloveniji, 12 %, isto območje pa bi v Pirenejskih zavzemalo le 0,4 % Francije.

Javnomnenjske raziskave so pokazale, da je razmeroma velik delež ljudi že slišal za Naturo 2000, da pa jih mnogo manj pozna podrobnosti in posebnosti. Majhno poznavanje povzroča nezaupanje in tudi odpor proti območjem, nerazumevanje lahko narašča tudi zaradi nepravilnega uresničevanja ukrepov na teh območjih.

Zato ostaja ključna naloga osveščanja vseh, ki se srečujejo z obema direktivama v vsakdanjem življenju: konkretno spoznavanje, katere vrste in habitatne tipe želimo ohranjati na konkretnem območju in kako. S primeri in podatki lahko razblinimo črno negotovost, ki se širi ob pavšalnih trditvah ter skupaj z deležniki iščemo rešitve. ●

KLJUČNE SPLETNE STRANI:

- Direktiva o habitatih – Evropska komisija: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/sites_hab/index_en.htm
- Natura 2000 v Sloveniji: <http://www.natura2000.gov.si/>
- Poročilo o stanju vrst in habitatnih tipih v Sloveniji (stanje 2008): http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/ms-reports_summaries/national_summarypdf_21/EN_1.0_&a=d
- Interaktivni atlas območij Natura 2000: <http://natura2000.eea.europa.eu/>